

Ante Sapunar

## PROSTOR I SVJETLO PISTURE

UDK: 725.27.025.4:930.85 (497.5 Split)

Stručni rad

Primljeno: 10. VII. 1997.

Ante Sapunar

21000 Split, HR

Petrova 18

*U članku autor upućuje na naznake što ukazuju da je u vrijeme širenja Splita prema zapadu u ranom srednjem vijeku i poslije Pistura obuhvaćala znatno veći prostor i imala daleko veću ulogu od one koja joj se dosad pripisivala, što je i razlogom koncentracije kamenoklesarskih uresa na renesansnome zidu Pisture. Autor govori i o obnavljanju svjetla pred reljefom Gospe Porodilje te spornom nazivu Pistura.*

Prolazeći prije nekoliko mjeseci Ulicom kralja Tomislava, primijetih kako se na Pisturi, visoko na renesansnom zidu pred reljefom Gospe s Djetetom u naručju klata na vjetru za mnoge Splićane zaboravljeni i sada ruinirani feral; pomislih kako bi lako mogao pasti i prouzročiti nepoželjne posljedice. Istom prigodom ustvrdih kako bi se feral mogao i trebao obnoviti dok bi reljefu i zidu dobro došao restauratorski zahvat.

Danas je malo kome, a osobito mlađoj generaciji, poznato da je taj feral pred reljefom Gospe s Djetetom uvijek gorio u trenutku poroda. Stari su Splićani Gospu na Pisturi još nazivali Gospom od Mira, Gospom Porodiljom, Madonna di buon'ora, Gospom o' Poroda.

U početku je vjerojatno Gospa s Djetetom imala ulogu zaštitnice grada od neprijatelja, da bi joj se tek u novije vrijeme pripisala nova uloga, i to zaštitnice porodilja. Poznato je, prema usmenoj predaji da osoba najbliža porodilji traži paljenje lumina kako bi u trenutku poroda bila pod zaštitom; navodno su i splitske primalje prije nego bi odlazile na babinje obvezno tražile da se to učini. Gospin lik na Pisturi bio je inače popularan kod splitskoga puka jer su mu se Splićanke utjecale za sretan i pravodobni porod, bez nepoželjnih komplikacija.

I u Cettineovim stihovima, koji su općenito najbolje opjevali splitske ambijente, nije mogla biti mimoidena ni Pistura ni feral pred Gospinim likom, pa nala-zimo stih: "... i sve trne lumin na zidu Pisture uvrj crnih posrnulih krovi"<sup>1)</sup>. I danas se stariji Splitski sjećaju da je u njihovu djetinjstvu lumin često gorio. Procedura paljenja odvijala se uvijek na isti način. Netko od obitelji ili rodbine porodilje odnio bi obitelji u čijem je posjedu bila terasa na bedemu, stanovitu količinu ulja, sa željom da se upali lumin. Kuriozitet je bio u tome što se ulje prinosilo feralu, a lumin se palio na način da se feral povlačio polugom na pokretnoj željeznoj konzoli zahvaćenoj za zid. Nakon dolijevanja ulja feral bi se polugom nanovo vratio na stojno mjesto.

Možda će svrhu i uporabu ferala na Pisturi najbolje objasniti rečenice iz prigodne zdravice na blagdan sv. Duje, u Splitu, 7. svibnja 1982. godine, koje je izrekao tajnik Nadbiskupskoga pastoralnog vijeća Hugo Miletić, a tiskane su u *Vjesniku Nadbiskupije splitsko-makarske*, br. 3., 1982. g.

*"Kao dijete prolazio sam s majkom ispod tih zidina. Ona je zastala, podigla pogled i zazivala Gospu, da nekome bude na pomoći. Tada sam prvi put ugledao lumin i Gospu od mira. Pitao sam majku: 'Ko užije lumin, tako visoko?' Ona mi je protumačila: 'To je Gospa od mira i lumin gori za sritan porod malog diteta. Kad si se ti jema rodit, baba je odnila uje za lumin, koji nadolije famija ča stoji gori na miru'.*

*Tako sam saznao da je i za mene gorio lumin u Gospinu feraliću, a i za mnoge moje sugrađane. Od tada mi je svjetlo značilo, da se rađa jedan moj sugrađanin."*

U želji da feral ponovno zasvijetli, potpisani, kao član Odbora za pučko naslijeđe i običaje projekta "Split 1700", predloži godine 1996. Predsjedništvu Društva prijatelja kulturne baštine izradu kopije staroga ferala, s time što novi neće svijetliti pomoću ulja nego će biti priključen na javnu rasvjetu, a svijetliti svjetlom koje će biti najprimjerenije nekadašnjemu. Tri strane ferala imat će matirano staklo, dočim će strana prema reljefu biti ostakljena čisto, kako bi se što bolje obasjao Gospin lik. S prijedlogom u pismenoj formi upoznati su Poglavarstvo grada Splita - Odjel komunalne djelatnosti, Ordinarijat splitsko-makarske nadbiskupije, Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine - Povjerenstvo u Splitu i obitelj Ivica Klišmanića sa stanom na Pisturi br. 4, koje je danas i vlasnik terase s koje se palio feral.<sup>2)</sup>

Neposredno nakon upućenog zahtjeva, pismeni pristanak za obnovu ferala uputili su Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine i Predstojnik Ureda za povijesnu jezgru, nakon čega je feral i obnovljen.<sup>3)</sup>

U povodu obnavljanja ferala na renesansnom bedemu s početka XVI. stoljeća nameće se pitanje zašto je upravo tu na Pisturi uzidan reljef Gospe s Djetetom,

